

JOŠKO KOVAČIĆ

Muzej hvarske baštine
21 450 Hvar

UDK: 726.591 (497.5 Hvar) "16"

NEPOZNATO MLADENAČKO DJELO TRIPUNA BOKANIĆA (?) U STAROM GRADU

Na temelju dosad neuočenog natpisa i slogovnih srodnosti, krstionica iz 1592. u Starome Gradu na Hvaru pripisuje se majstoru Tripunu Bokaniću (1575.-1609.), tvorcu brojnih kvalitetnih graditeljskih i klesarskih djela u Dalmaciji toga vremena.

Pred više od četrdeset godina registrirao je N. Duboković krstionicu u župnoj crkvi sv. Stjepana pape u Starome Gradu na Hvaru, spominjući njen natpis iz 1592. godine i navodnu njenu donaciju od strane vlastele Nicolini, te istaknuo: *Natpis gdje se govori o razlogu donacije je skriven žbukom, a naši stručnjaci nisu mogli preuzeti odgovornost otkapanja, jer je kamen uslijed vlage izgubio čvrstinu. Ipak, upravo radi toga, trebat će školjku osloboditi sa svih strana.*

Krstionica, smještena lijevo od središnjeg ulaza, potječe iz stare starogradske župnice sv. Marije (već stotinjak godina zvane imenom sv. Ivana), a bila je u novu župnu crkvu sv. Stjepana prenesena iza 1708., po nalogu hvarskoga biskupa Asperti-ja pri posveti ove nove crkve 1. lipnja te godine. Kameni dio joj je visok 121,5 cm. Standardnog je oblika, na plitkom četvrtastom podnožju koje prelazi u kružnu osnovu, a iznad toga je stalak u obliku renesansne "dvostruke kruške", zdepast ali snažan, kojemu su dijelovi odvojeni profiliranim prstenovima (najgornji djeluje po boji kamena kao kasnija restauracija). Stalak je ukrašen

širokim, meko i plitko klesanim stiliziranim listovima, koji se u gornjem dijelu povezuju s andeoskim glavicama. Krstionična je školjka niska, s međusobno odmaknutim režnjastim utorima, nad kojima su dvije profilirane trake; gornjom, tj. obodom teče neobjelodanjen natpis:

XPS. BAPTIZATVS. EST. NI.....TRO I /?/.....VM.
DEI. MD..XXXXII. ADI X DE. 9BR.o (= Krist je
kršten...../dar ?/ Božji. Dne 9. studenoga 1592.)

Nejasnoća ovoga natpisa dijelom je od njegove oštećenosti, ali i odatle što mu je dobra trećina, zajedno s cijelom krstionicom, uzidana u pročelni crkveni zid s nutarnje strane, u kom je izdubena niša za drveni gornji dio krsnoga zdenca. To je bilo učinjeno svakako radi uštede (uostalom, posve neznatne) prostora u crkvi, ne znamo da li odmah po prijenosu krstionice ili u nekom kasnijem zahvatu. Vjerojatno je upravo vlaga iz zida i oštetila krstionicu i njen natpis, na što aludira navedena Dubokovićeva registracija.

Dosad je ostao neuočen drugi natpis, na istočnoj strani spomenutog četvrtastog podnožja ove krstionice. To je zapravo sigla sastavljena od triju slova:

T. B. F

- a završava, kao i prvi natpis, trokrakom viticom (ovdje udvostručenom !) koja je čest "punctum distinctionis" približno iz toga vremena. Možemo smatrati pouzdanim da sigla označava klesara-izvođača, a ne naručitelja (donatora) ove starogradske krstionice. Ne samo zbog iznesene Dubokovićeve tvrdnje da su donatori bili patriciji Mikšić-Nicolini (koja zasad nije ničim potvrđena, no zacijelo nije bila proizvoljna), već i stoga što zadnje slovo sigle znači F(ecit) = "načinio je", dok bi darovatelja morala označavati ili kratica F(ieri) F(ecit), ili F(acere) C(uravit) = "dao je načiniti", "pobrinuo se načiniti". Osim toga, sažetost ovoga natpisa neprimjerena je za donatora, a još je neprimjereniji položaj na samome dnu krstionice, zbog kojega je dosad i ostao neuočen. Sve dakle govori o tome kako je riječ o "potpisu" klesara, tvorca ovoga kamenog baptisterija.

A tko je on? inicijali T. B. mogu se, prema dosad poznatim imenima i prezimenima dalmatinskih graditelja, kipara i klesara iz toga vremena, pa i ranije i kasnije³, povezati jedino s Tripunom Bokanićem (Pučišća na Braču, 1575.- Trogir, 1609.), vjerojatno najvrsnijega hrvatskog

Stari Grad, župna crkva: krstionica iz 1592. god.

graditelja s kraja 16. i početka 17. stoljeća u tadašnjoj mletačkoj Dalmaciji⁴. Djelovao je u Zadru, gdje 1595. načinja kameni oltar za tamošnje benediktinke Sv. Marije (u 19. st. prenesen u Nin), te žrtvenik u Sv. Frani koji se zagubio, a moguće je bio kasnije prebačen u koju crkvu u okolici⁵. Najzamašnije bijaše Tripunovo djelovanje u Trogiru (gdje je i umro), ponajpače na dovršetku veličanstvenog zvonika gradske katedrale (za što je dobio i posebno priznanje), ali i na brojnim drugim gradnjama, koje mu se pripisuju temeljem slogovne raščlambe: zvoncima Sv. Nikole i Sv. Mihovila, morskim vratima sa štandar⁶cem, općinskom dvoru, gradskoj loži, privatnim kućama⁶.

Njegov opus u gradu Hvaru nije manje važan: tu je najprije - od "potpisanih" djela - izuzetna Lođa (gradska loža - građena vjerojatno po uzoru na onu u mletačkoj Kandiji/Heraklionu na Kreti, djelu Sanmichelijeve radionice), te Gospin oltar u Katedrali, od 18. st. u Brusju. Ni onaj "nepotpisani" nije nipošto zanemariv, počevši od glavnog portala bivše dominikanske crkve sv. Marka, srodnog njegovom ninskom oltaru i onom Gospinom sada u Brusju⁷, te ulaz s piramicama u ulicu-stubište zapadno uz Knežev dvor, porušen zajedno s istim Dvorom krajem

19. i početkom 20. stoljeća. Ostalo su vjerojatni projekti izvedeni poslije njegove smrti, među kojima odskače onaj gradske žitnice, Fontika, izveden 1610.-1613., te ukrašavanja lučice-Mandraća (barem njegove sjeverne strane) obeliscima, zamišljeno valjda 1602., a izvedeno istom krajem 17. st. Prema iznesenom bi se reklo da je Tripun Bokanić projektirao, a djelomice i izveo, čitav središnji dio hvarškoga trga - Pjace, a time i središte ovoga grada. Ne smije se zaboraviti ni vertikalna u blizini - zvonik spomenutog Sv. Marka, koji elegancijom zamisli i mnogim ukrasnim pojedinostima govori u prilog Bokaniću kao projektantu⁸.

U pogledu Tripunovih nastavljača, upozorio bih na suradnju njegove radionice s onom korčulanskih Pomenića, koji su zajednički radili na katedrali u Hvaru prvih desetljeća 17. st., te vjerojatno načinili portal nadžupne crkve sv. Mihovila u Omišu (1621. g.), koji posred tjemena ulaznog otvora ima tipičnu bokanićevsku žensku glavu⁹.

Vraćajući se starogradskoj krstionici, dodajmo i to kako je bila polikromirana: još se vide znatni tragovi boje. Je li to bojanje bilo izvorno ili naknadno, teško je reći, no ovakvo "drvodjelsko" tretiranje kamena nije bilo nepoznato u Tripunovo vrijeme, pa je i hvarski Gospin oltar bio pozlaćen. Istaknuo bih kako ova starogradska krstionica ima i drugu, "skrivenu" Bokanićevu signaturu, naime sićušne, sumarno klesane anđeoske glavice na gornjem dijelu stalka, koje su već spomenute. Nalikuju onima na podnožjima stupova Gospinoga žrtvenika iz hvarske stolnice, sada u Brusju, po slično klesanim obrvama, očima, nosu, nasmiješenim usnama i bucmastim obrazima, dok je kacigasta frizura ovdje osebujna. I one pokazuju Tripunov diskretan, ali uočljiv kiparski talent, koji svakako nadilazi prosjek ondašnjih domaćih majstora. Njegova su kiparska djela redovito arhitektonski ukrasi, primjerice glave u tjemenu otvora hvarske Lođe, a od njih je možda najbolji plitko, ali spontano izveden maskeron crnačke glave na portalu Sv. Marka. No da je bio sposoban i za punu skulpturu, svjedoči kip iz 1604., izvorno u Kaštel-Starome, a sada u splitskoj Galeriji umjetnina - portret Jerolima Cippica u liku njegovog sveca-zaštitnika, a po narudžbi Jerolimova sina Alviža - djelo koje je nedavno uvjerljivo pripisao T. Bokaniću Joško Belamarić.¹⁰

Ako je predložena atribucija točna, Tripun je Bokanić isklesao starogradsku krstionicu u svojoj osamnaestoj godini,¹¹ no već tada prevalivši polovicu svoga kratkog

života. Je li mu ovo možda "diplomski rad", djelo kojim je formalno polučio status klesarskog majstora? - o tome možemo samo nagađati. Eventualnu potvrdu gornje atribucije mogla bi dati (ili pak uskratiti) i petrografska analiza upotrijebljenoga kamena. Riječ je, svakako, o skromnu djelu (što se može povezati s izvoditeljevom mladošću), ali je vidljiva i jasna "arhitektonska" zamisao, koju će potvrditi njegova kasnija graditeljska djelatnost. - Najbitnija je, međutim, sanacija ovoga spomenika, njegovim prethodnim "izvlačenjem" iz zida, te otkrivanje i obnova krstioničnog natpisa. Prvenstveno u tome cilju su i nastali gornji reci.

BILJEŠKE

- ¹ N. DUBOKOVIĆ NADALINI: Prilozi "Popisu spomenika otoka Hvara", Bilten Historijskog arhiva komune hvarske 2, Hvar 1960, 8.
- ² J. KOVAČIĆ: Nekoliko podataka o starogradskim spomenicima, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 34, Split 1994, 360.
- ³ N. BEZIĆ BOŽANIĆ: Majstori od IX. do XIX. stoljeća u Dalmaciji, Split 1999, 17-113.
- ⁴ Za osnovnu literaturu v. Z. Šeno/a: Bokanić, Trifun, Hrvatski biografski leksikon 2, Zagreb 1989, 102 i I.Pet/ricioli/: (ista natuknica), Enciklopedija hrvatske umjetnosti 1, Zagreb 1995, 104-105.
- ⁵ R. TOMIĆ: Zadarska slika Palme Mladeg u Ninu, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 34, Split 1994, 231-237.
- ⁶ Usp. J. BELAMARIĆ: Studije iz srednjovjekovne i renesansne umjetnosti na Jadranu, Književni krug Split 2001, 466-468 (s ondje navedenom literaturom).
- ⁷ J. KOVAČIĆ: Zapisi o crkvama u Hvaru, Hvar 1982 (šapirografirano), 212-213. Atribuciju je prihvatio K. PRIJATELJ: Dvije potvrde za radionicu Tripuna Bokanića, Zbornik za likovne umjetnosti 21, Novi Sad 1985, 336-337.
- ⁸ J. KOVAČIĆ (7), 215-218; K. PRIJATELJ (7), 337-339; J. KOVAČIĆ: Hvarska Loda i Sanmicheli, Periodični izvještaj Centra za zaštitu kulturne baštine otoka Hvara 162/1994, 103-104; ISTI: Uz prošlost hvarske Pjace, Grada i prilozi za povijest Dalmacije 13, Split 1997, 76-84; ISTI: Opet o izvornom izgledu i projektantu Fontika u Hvaru, Periodični izvještaj k. g. 163/1999, 204-205.
- ⁹ C. FISKOVIĆ: Hvarska katedrala, Split 1976, 81-82; J. KOVAČIĆ: Mjernik i graditelj Giovanni Battista Camozzini, Kulturna baština 24-25, Split 1994, 98-99 (bilj. 46).
- ¹⁰ J. BELAMARIĆ (6), 463-473, 486-487.
- ¹¹ C. FISKOVIĆ: Trifun Bokanić graditelj zvonika trogirске katedrale, Novo doba br. 307/XXIII., Split, Božić 1940, 29, tvrdi da je T. B. rođen u Pučišćima 4. svibnja 1575., ali je iz krštenice koju donosi u prijepisu jasno da je toga nadnevka zapravo kršten, dok se dan rođenja ni ovdje, kao ni u drugim našim starijim maticama (ponegdje sve do sredine 18. st.) uopće ne spominje. - Obradene natuknice ovdje navedene u bilj. 4 pogreškom imaju 4. travnja 1575. kao dan "rođenja".

AN UNKNOWN YOUTHFUL WORK OF
TRIPUN BOKANIĆ (?) IN STARI GRAD

Summary

The paper publishes a hitherto unknown short inscription on the baptistery in Stari Grad (island of Hvar, Croatia), sculpted in the year 1592, originally in the old parish church of St. Mary's/St. John's, and from the 18th c. in the new parish church of the town, that of St. Stephen the Pope's. The initials, as well as the stylistic analysis of the putto faces on the baptistery, suggest Tripun Bokanić (Pučišća, island of Brač, 1575 - Trogir, 1609) as the author. Bokanić was probably the most outstanding local architect in Dalmatia around the year 1600, as well as a sculptor of a discreet quality. The paper lists his proved and supposed works in Hvar, in Trogir and in Zadar, with a bibliography.